

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

Uvod

Načelo jednakih prilika u obrazovanju postaje sve veći prioritet država i obrazovnih ustanova na globalnoj razini. Pojmovi poput prava na obrazovanje, inkluzivnog obrazovanja, socijalne dimenzije obrazovanja ili obrazovanja za sve samo su neki od pojmova koji postaju uobičajena pojava u međunarodnim raspravama o obrazovanju, ali i u raspravama iz područja ljudskih prava, socijalnog uključivanja i gospodarskog razvoja. Danas postoje i globalne inicijative za poticanje prava na obrazovanje i jednakih prilika u obrazovanju, od kojih su dvije najveće pokret “**Obrazovanje za sve**” (eng. Education for All) Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO-a), te mjere u sklopu “**Milenijskih ciljeva razvoja**” (eng. Millenium Development Goals) Ujedinjenih naroda.

Načelo jednakih prilika u obrazovanju uključuje osobe s invaliditetom, koje predstavljaju jednu od najranjivijih društvenih skupina suočenu s ozbiljnim preprekama na svim razinama obrazovanja. Naime na globalnoj razini trećina sve djece koja ne pohađaju školu djeca su s invaliditetom, odnosno teškoćama u razvoju (UNESCO, 2009). No načelo jednakih prilika obuhvaća i brojne druge skupine koje su isključene iz sustava obrazovanja ili su u njemu nedovoljno zastupljene u odnosu na njihov broj u općoj populaciji. To su, između ostalih, osobe nižeg socioekonomskog statusa, osobe iz ruralnih

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

**Obrazovanje kao
temelj socijalnog
uključivanja**

sredina, rasne, etničke i druge manjine te u brojnim zemljama i žene. Pojam također može obuhvatiti osobe ili skupine koje su diskriminirane u obrazovanju na temelju dobi, vjere, seksualnosti ili drugih obilježja.

Ako se želi razumjeti kako i zašto osigurati jednakost pristupa visokom obrazovanju i kvalitetno obrazovanje za studente s invaliditetom u Hrvatskoj, potrebno je razumjeti načela jednakih prilika u obrazovanju u puno širem kontekstu – dakle za sve ranjive skupine, na svim razinama obrazovanja i u globalnoj perspektivi. Stoga će ovaj uvodni tekst odgovoriti na sljedeća pitanja:

- **zašto je pristup obrazovanju važan ne samo iz perspektive ljudskih prava nego i za razvoj društva u cjelini?**
- **što točno znače pojmovi “pravo na obrazovanje”, “jednake prilike” i ostali slični termini?**
- **koje su inicijative i preporuke na globalnoj razini u području jednakih prilika u obrazovanju?**

Obrazovanje kao temelj socijalnog uključivanja

Obrazovanje je temeljno ljudsko pravo koje je neophodno za ostvarivanje svih drugih ljudskih prava (UNESCO, 2010). Obrazovanje gradi temelje za “permanentno povezivanje znanja, vještina i

sposobnosti u složen sklop kompetencija potrebnih za uspješno sudjelovanje u društvenome gospodarskom, kulturnom i političkom životu zajednice" (Spajić-Vrkaš, Kukoč, Bašić, 2001). Drugim riječima, obrazovanje je moćan alat zahvaljujući kojem ekonomski i društveno marginalizirani pojedinci i skupine mogu izaći iz siromaštva i socijalne isključenosti te punopravno sudjelovati u društvu kao aktivni građani.

Međutim, realnost je ta da postoji začarani krug prema kojem djeca iz siromašnih obitelji i drugih ranjivih skupina imaju znatno veću vjerojatnost ranijeg napuštanja obrazovanja, čime su smanjene njihove mogućnosti zapošljavanja i pojačana opasnost od ostajanja u socijalnoj isključenosti (UNDP Hrvatska, 2006). Danas je milijunima pojedinaca diljem svijeta uskraćeno obrazovanje, mnogima kao rezultat siromaštva (UNESCO, 2010).

Kad je riječ o višim razinama obrazovanja, treba naglasiti da je najsnažniji čimbenik kvalitetnog početka karijere završeno visoko obrazovanje, dok je završavanje srednjeg obrazovanja ključan uvjet za socijalnu uključenost (Matković, 2009). U hrvatskom su kontekstu pojedine skupine mladih zakinite u ovom segmentu, a to su primarno mladi sa značajnijim zdravstvenim teškoćama i invaliditetom, djeca bez roditeljske skrbi te etničke manjine, u prvom redu mladi Romi (Matković, 2009), ali i osobe nižeg socioekonomskog statusa.

Obrazovanje je dakle ujedno jedan od uzroka socijalne isključenosti (u slučaju niže razine

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

1 „Europa 2020“ između ostalog predlaže osiguravanje cjeloživotnog učenja, posebno za skupine s nižom razinom obrazovanja, osiguravanje fleksibilnih putova učenja, posebno između raznih sektora obrazovanja i izobrazbe te razvijanje programa za jednake prilike u obrazovanju, izobrazbi i na tržištu rada za ranjive i socijalno ugrožene društvene skupine (European Commission, 2010).

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

**Obrazovanje
kao temelj
gospodarskog
razvoja**

obrazovanosti), ali i preduvjet za socijalno uključivanje (kroz povećavanje jednakih prilika u obrazovanju).

Obrazovanje kao temelj gospodarskog razvoja

Ne mora se pitanju jednakih prilika u obrazovanju pristupati samo iz perspektive solidarnosti, jednakosti i društvene pravde. Čak se i ekonomskom logikom može lako doći do zaključka da je nužno osiguravanje jednakih prilika u obrazovanju.

“Društvo znanja” termin je koji se na globalnoj razini koristi zadnje desetljeće za ekonomiju koja je utemeljena na znanju, i to primarno na znanosti i tehnologiji. U društvu znanja visoka razina obrazovanosti i kvalitetno obrazovanje igraju presudnu ulogu. Europska unija je u svojoj novoj strategiji do 2020. godine, “Europa 2020”, kao jedan od glavnih ciljeva postavila povećanje razine obrazovanosti u Europi. To planira postići kroz sprečavanje ranog napuštanja obrazovanja te kroz aktivno povećanje udjela generacije koja ima završeno visoko obrazovanje (s trenutačnih 31% na barem 40% do 2020. godine).¹

Hrvatska je također prepoznala presudnu ulogu obrazovanja za gospodarski razvoj u glavnome strateškom dokumentu Vlade RH “Strateški okvir za razvoj 2006.- 2013. godine”. Među brojnim

prioritetima Strateškog okvira navodi se:

- kako obrazovanje može “trajno dati najveći doprinos razvitku društva”
- kako ono ima “jak, pozitivan i univerzalan utjecaj na gospodarski rast”
- kako “veće obrazovanje dovodi do manje nezaposlenosti”
- te kako će obrazovanje u sprezi s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom “postati najvažniji čimbenik prosperiteta društva” (Vlada RH, 2005).

Postoji dakle globalan politički trend naglašavanja važnosti obrazovanja kao ključnog čimbenika ekonomskog razvoja. Ali postoji i jedna dodatna ekonomska logika za osiguravanje jednakih prilika u obrazovanju, i to jednostavno da su obrazovni neuspjeh i socijalna isključenost koja iz njega proizlazi dugoročno skupi za državu. Oni pojedinci bez vještina potrebnih za doprinos društvenom i ekonomskom razvoju generiraju veće troškove za državne potpore, zdravstvo i sustav socijalne skrbi (OECD, 2008).

Drugim riječima, vlade imaju ne samo moralnu i demokratsku obvezu osiguravanja jednakih prilika u obrazovanju nego i pragmatičan razlog ulaganja u takve inicijative jer je to u njihovu izravnom interesu. Na koji se način namjerava osigurati ovaj najavljeni povećani pristup obrazovanju za cijelu populaciju, uz posebnu pažnju ranjivim društvenim skupinama? Slijedi prikaz glavnih mehanizama, načela i inicijativa koje su trenutačno prisutne u globalnom kontekstu.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

2 Primjerice u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima (1948), Međunarodnom paktu o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966) i drugim dokumentima Ujedinjenih naroda, kao i u Povelji temeljnih prava Europske unije (2000).

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

**Pravni okvir:
ljudsko pravo
na obrazovanje**

Pravni okvir: ljudsko pravo na obrazovanje

Pravo na obrazovanje kao jedno od temeljnih ljudskih prava definirano je u brojnim međunarodnim dokumentima² u kojima se navodi kako svaki pojedinac ima pravo na pristup obrazovanju na osnovi načela jednakosti i nediskriminacije i to na svim razinama. Konkretno, pravo na obrazovanje podrazumijeva:

- besplatno i obvezno osnovno obrazovanje
- svima dostupno srednje obrazovanje
- svima dostupno visoko obrazovanje na temelju sposobnosti (ETC, 2003).

Odgovornost za realizaciju prava na obrazovanje preuzimaju vlade koje su potpisale spomenute dokumente i time uključile ove odredbe u svoje zakone. Ovo uključuje i Hrvatsku, koja je pravo na obrazovanje definirala u članku 65. Ustava Republike Hrvatske: "Osnovno je školovanje obvezatno i besplatno. Svakomu je dostupno, pod jednakim uvjetima, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje u skladu s njegovim sposobnostima" (Ustav RH, 2001).

Prema Katarini Tomaševski, prvoj izaslanici Ujedinjenih naroda za pravo na obrazovanje (1998. - 2004. godine), pravo na obrazovanje sadrži četiri osnovne dimenzije koje moraju biti ispunjene kako bi se uistinu poštivalo pravo na obrazovanje u praksi:

- **raspoloživost** (eng. availability): postoji li dovoljan broj adekvatno opremljenih obrazovnih ustanova i jesu li regionalno distribuirane?
- **pristupačnost** (eng. accessibility): jesu li te ustanove fizički i ekonomski dostupne, odnosno je li pristup jednak za sve društvene skupine?
- **prihvatljivost** (eng. acceptability): omogućuju li obrazovni programi kvalitetno obrazovanje, jesu li uvjeti studiranja u skladu s minimalnim međunarodnim standardima?
- **prilagodljivost** (eng. adaptability): je li sustav fleksibilan, odgovara li interesima učenika/studenata, roditelja, manjina, šire društvene zajednice i tržišta rada; prilagođava li se sustav adekvatno osobama s invaliditetom, manjinama i drugim marginaliziranim skupinama?

Nažalost, rijetko koji sustav poštuje sve četiri dimenzije prava na obrazovanje na svim razinama obrazovanja (vidi izvješće, Tomaševski 2006). Danas kršenje prava na obrazovanje ostaje najveći problem u zemljama Trećeg svijeta, gdje u 2007. godini čak 72 milijuna djece osnovnoškolske dobi nisu pohađala školu (UNDG, 2010). Međutim i dalje se može govoriti o pravu na obrazovanje i u razvijenim zemljama. Dapače, ako su uočljive nejednakosti u pristupu obrazovanju na bilo kojoj razini, legitimno je postaviti pitanje rade li vlada i obrazovne ustanove dovoljno na ispunjavanju svojih obveza u području prava na obrazovanje.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

Osnovna načela: jednakost i nediskriminacija

Dok je pravo na obrazovanje temeljni okvir koji trebaju prihvatiti vlade potpisnice, glavna načela na koja se poziva to pravo su jednakost i nediskriminacija. Definicija upravo ovih pojmova ključna je da bi se moglo razumjeti kako ostvariti to pravo, pogotovo za ranjive skupine.

Iako je načelo jednakosti općeprihvaćeno u suvremenom svijetu, teško ga je s preciznošću definirati u svakom području. Ukratko, pojam ima različita značenja ovisno o sferi života na koju se odnosi: postoji naime politička, pravna, društvena i ekonomska jednakost. Kad se govori o jednakosti u obrazovanju, misli se na društvenu jednakost, što se može definirati kao stanje u kojem svi pojedinci imaju iste mogućnosti za "razvijanje vlastitih sposobnosti, stjecanje znanja i zauzimanje određenog položaja na društvenoj ljestvici", i to bez diskriminacije. Pojam diskriminacija definira se kao "djelovanje u prilog svoje ili na štetu druge grupe temeljem nejednakih kriterija", što se može izraziti na temelju socijalnog porijekla, spola, rase, vjere, narodnosti, političkog i drugog uvjerenja, kao i drugih obilježja (Spajić-Vrkaš, Kukoč, Bašić, 2001).

No čak i ova definicija nije dovoljna za razumijevanje načina na koji će se mjeriti društvena jednakost u praksi. U tom smislu postoji dodatna općeprihvaćena i korisna definicija ovog pojma. Ova definicija razlikuje tri vrste društvene jednakosti, bez obzira na to govori li se u kontekstu zapošljavanja, zdravlja, obrazovanja i dr.:

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

**Osnovna načela:
jednakost
i nediskriminacija**

- **formalna jednakost:** ovaj je pojam proceduralne prirode prema kojem svi pojedinci moraju biti tretirani prema jednakim kriterijima, bez obzira na njihova obilježja. Ovo se dakle mjeri prisutnošću antidiskriminacijskih odredbi u ključnim dokumentima i aktima
- **jednakost ishoda:** ovo je temeljni pojam prema kojem se stupanj jednakosti procjenjuje temeljem konkretnog rezultata formalne jednakosti (npr. ima li dovoljno pripadnika manjina u obrazovanju). Prema ovome pristupu ide se korak dalje od formalne jednakosti kako bi se aktivno promijenilo stanje nejednakosti, što često zahtijeva posebne programe ili uvođenje kvota (tzv. afirmativna akcija, pozitivna diskriminacija)
- **jednakost prilika:** ovaj pojam pokušava balansirati gore navedene pristupe na način da npr. identificira gdje formalna jednakost ipak nije dovoljna za uklanjanje moguće diskriminacije ili nepravednosti, ali usredotočuje se na mjere za kompenzaciju početne nejednakosti i za izjednačavanje prilika umjesto forsiranja jednakosti ishoda (Makkonen, 2007).

Formalna jednakost je minimalni standard kad je riječ o pravu na obrazovanje. No kako ona sama po sebi ne može utjecati na dublje korijene nejednakosti, pristup "jednakost prilika" onaj je koji se sve češće primjenjuje u međunarodnom kontekstu (npr. u dokumentima institucija Europske unije, Ujedinjenih naroda, Bolonjskog procesa itd.). U području obrazovanja moglo bi se čak reći da u razvijenim zemljama ovaj termin danas nadjačava pojam "pravo na obrazovanje" koji vjerojatno (i

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

nažalost) sve više asocira na kršenje ljudskih prava i diskriminaciju u obrazovanju (posebno osnovnom i srednjem) u zemljama Trećeg svijeta, umjesto da se tretira kao pojam koji može biti jednako relevantan, primjerice, u području visokog obrazovanja u Europi.

Obrazovna politika: prema inkluzivnom obrazovanju

Nakon definiranja prava na obrazovanje i jednakosti prilika treba pretvoriti ova prava i načela u mjere koje će u stvarnosti osigurati pristup obrazovanju za najranjivije društvene skupine. Dolazi se dakle do obrazovne politike, a u ovom području pojam “inkluzivno obrazovanje” označava onaj koncept koji od 1990-ih brojne vlade diljem svijeta koriste prilikom izrade svojih obrazovnih politika.

Inkluzivno obrazovanje (eng. inclusive education) temelji se na pravu svih na kvalitetno obrazovanje i fokusira se posebno na ranjive skupine. Inkluzivno obrazovanje je zapravo proces koji se odvija kroz promjene u pristupu podučavanju i u obrazovnom sadržaju, ali i u samoj strukturi i strategijama obrazovnog sustava. Krajnji je cilj inkluzivnog obrazovanja povećanje sudjelovanja u učenju i smanjenje isključenosti unutar ili zbog obrazovanja (UNESCO, 2005). Važno je naglasiti da, iako se dokumenti o inkluzivnom obrazovanju pozivaju na

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

**Obrazovna
politika: prema
inkluzivnom
obrazovanju**

pojam "obrazovanje" i "obrazovni sustav", inkluzivno se obrazovanje u praksi odnosi najčešće na osnovno i srednje obrazovanje, a rijetko i na visoko. Međutim, čak i u tom shvaćanju inkluzivno obrazovanje usko je vezano uz visoko obrazovanje jer je ono preduvjet jednakosti u pristupu visokom obrazovanju.

Također, korištenje pojma inkluzivno obrazovanje može u praksi proizvesti određenu konfuziju jer se često interpretira kao usko fokusirano na skupinu osoba s invaliditetom (učenici s tjelesnim i senzoričkim oštećenjima, sa specifičnim teškoćama u učenju ili s emocionalnim problemima i poremećajima u ponašanju) (UNDP Hrvatska, 2006). Iako je to uistinu bilo originalno značenje ovog pojma, on danas obuhvaća sve druge ranjive društvene skupine, uključujući pojedince iz siromašnih obitelji, manjina, ruralnih sredina, i dr. (UNESCO, 2005).

Danas je inkluzivno obrazovanje postalo ključna komponenta dviju najvećih globalnih inicijativa za poticanje prava na obrazovanje i jednakih prilika u obrazovanju: pokret UNESCO-a pod nazivom "**Obrazovanje za sve**" (eng. Education for All - EFA) i program "**Milenijski ciljevi razvoja**" (eng. Millenium Development Goals) Ujedinjenih naroda. "Obrazovanje za sve" ima kao glavni cilj osiguravanje kvalitetnog obrazovanja za svu djecu, mlade i odrasle, s naglaskom na ranjivim skupinama i na pristupu osnovnom obrazovanju. "Milenijski ciljevi razvoja" imaju među svojih osam ciljeva poseban cilj koji se odnosi na "postizanje

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

univerzalnog osnovnog obrazovanja” do 2015. godine. Inkluzivno obrazovanje kao proces jačanja kapaciteta sustava obrazovanja za uključivanje ranjivih skupina naglasio je UNESCO kao ključnu strategiju za postizanje ciljeva “Obrazovanja za sve” (UNESCO, 2009).

Više o tome:

UNESCO „Obrazovanje za sve“:

<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all-international-coordination/>

Visoko obrazovanje: prema politici jednakih prilika

U usporedbi s osnovnim i srednjim obrazovanjem, pitanje jednakih prilika u visokom obrazovanju prije 2000. godine imalo je relativno marginalnu poziciju na međunarodnoj razini – i u nacionalnim prioritetima i na samim visokim učilištima.

Međutim u zadnjem se desetljeću ova slika mijenja i pitanje pristupa visokom obrazovanju penje se na popis prioriteta u području obrazovne politike, ali i u širem društvenom kontekstu.

Danas gotovo svi sudionici visokog obrazovanja na europskoj razini imaju ugrađene stavove i preporuke po pitanju jednakih prilika u visokom obrazovanju u svojim strateškim dokumentima. Navedene institucije uključuju institucije Europske unije, vlade potpisnice Bolonjskog procesa, Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Organizaciju

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

Visoko
obrazovanje:
prema politici
jednakih prilika

Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO), Međunarodno udruženje sveučilišta (pri UNESCO-u), Europsko udruženje sveučilišta (EUA) i Europski studentski zbor (ESU). Kad se govori o načelu jednakih prilika u visokom obrazovanju, problem terminologije nije zanemariv. Na međunarodnoj razini često je različita i neusklađena među zemljama i/ili institucijama i često je bez jasnih definicija ključnih pojmova. Međutim javljaju se novi trendovi u korištenju terminologije te slijede pojmovi koji se danas najčešće koriste (Farnell, 2008.):

- **povećanje pristupa:** ovaj termin odnosi se na povećanje broja pojedinaca koji ulaze u visoko obrazovanje. Međutim kako on sam po sebi nema nužno dimenziju jednakosti, također se govori o povećanju ili osiguravanju “jednakog pristupa” ili “pravednog pristupa” visokom obrazovanju, npr. u dokumentima UNESCO-a
- **proširivanje sudjelovanja:** ovaj je termin proizašao iz Velike Britanije (widening participation in higher education) primarno zbog nepreciznosti samog pojma “jednak pristup”. Naime riječ “sudjelovanje” obuhvaća ne samo pristup nego i zadržavanje i dovršavanje studija, što je ključno za jednakost ishoda. S druge strane, riječ “proširivanje” podrazumijeva aktivno uključivanje novih skupina studenata koji dosada nisu bili dovoljno zastupljeni u visokom obrazovanju
- **pravednost:** ovaj termin više ne govori o pristupu, nego o pravednosti obrazovnih sustava u cjelini (eng. equity in education). Najviše ga koriste institucije Europske unije i OECD, a njegovo značenje u visokom obrazovanju obuhvaća

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

Zaključak

uklanjanje prepreka za uspjeh u obrazovanju na temelju socijalnih ili osobnih okolnosti, što pokriva i pristup i dovršavanje obrazovanja (OECD, 2008)

- **socijalna dimenzija:** ovo je najnoviji termin koji je proizašao iz Bolonjskog procesa i koristi se kao krovni pojam koji označava da bi europsko studentsko tijelo trebalo odražavati raznolikost populacija Europe te da bi studenti trebali upisati i dovršiti studij bez zapreka vezanih za svoje porijeklo. U dokumentima o socijalnoj dimenziji poziva se i na načela jednakih prilika, proširivanja pristupa i proširivanja sudjelovanja

Usprkos ovoj raznolikoj terminologiji, može se iščitati međunarodni konsenzus oko osnovnih načela jednakih prilika u visokom obrazovanju. Većina međunarodnih institucija također je suglasna oko glavnih mjera koje bi trebale pridonijeti osiguravanju jednakih prilika, a primjeri tih mjera su sljedeći:

- **poticanje interesa** za visoko obrazovanje kroz mjere za informiranje ranjivih skupina o prednostima upisivanja visokog obrazovanja
- osiguravanje fleksibilnosti **upisnih politika**, na način da se uzimaju u obzir prepreke za upis ranjivih skupina te da se omogućava upis na temelju drugih kvalifikacija (npr. za odrasle studente koji nisu završili srednju školu)
- uklanjanje financijskih prepreka ranjivih skupina kroz osiguravanje ciljane **financijske potpore** na temelju njihovih potreba
- **prilagodavanje studijskih programa** potrebama ranjivih skupina

- pružanje **usluge potpore** studentima tijekom studiranja (savjetovanje i usmjeravanje, mentoriranje, itd.) (Farnell, Kovač, 2010)

Sve ove mjere također moraju biti komplementarne mjerama i u ranijim fazama obrazovanja koje bi djelovale na sprečavanje napuštanja obrazovanja ili neuspjeha u obrazovanju te na poticanje nastavka obrazovanja sve do visokog obrazovanja.

Iz svega navedenoga može se zaključiti da jednake prilike u visokom obrazovanju nisu više marginalna tema. Treba naglasiti koliko je značajno da je u okviru Bolonjskog procesa socijalna dimenzija izdvojena čak kao prva na popisu prioriteta do 2020. godine. To znači da će se smjernice Bolonjskog procesa prije ili poslije integrirati u obrazovne politike diljem Europe, što će nužno imati posljedice i na visoko obrazovanje u Hrvatskoj.

Zaključak

Progovaranje o jednakim mogućnostima u visokom obrazovanju ne može se smatrati luksuzom koji si mogu priuštiti samo ekonomski razvijene zemlje ili temom koja tek dolazi na dnevni red nakon rješavanja drugih prioriteta u obrazovnom sustavu i društvu u cjelini.

Obrazovanje nije samo ključ borbe protiv socijalne isključenosti nego je i ključ postizanja ekonomskog

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

prosperiteta i širega društvenog razvoja. Pružanje jednakih mogućnosti na svim razinama obrazovanja (uključujući u visokom obrazovanju) je “win-win” situacija za vlade: poboljšavaju živote socijalno isključenih skupina, snižavaju visoke troškove socijalne isključenosti za državni proračun te povećavaju potencijal za gospodarski razvoj.

Borba protiv nejednakosti u osnovnom i srednjem obrazovanju postala je prioritet na globalnoj razini. Toj se borbi sada pridružuje sve veći naglasak na osiguranju jednakih prilika u visokom obrazovanju - osobito kroz Bolonjski proces u Europi. Od svih sustava visokog obrazovanja u cijeloj Europi (uključujući hrvatskog), uskoro se očekuje stvarni napredak u poboljšanju socijalne dimenzije visokog obrazovanja.

Hrvatska vlada i visoka učilišta moraju slijediti ove trendove, i od njih se očekuje odlučnost i predanost da jednake prilike postave kao jedan od najviših prioriteta u visokom obrazovanju u ovom desetljeću, i razviti mjere za osiguranje pristupa, zadržavanja i dovršavanja visokog obrazovanja za najranjivije društvene skupine.

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

Pojmovnik

Inkluzivno obrazovanje – Inkluzivno obrazovanje (eng. inclusive education) temelji se na pravu svih na kvalitetno obrazovanje i fokusira se posebno na

ranjive skupine. Inkluzivno obrazovanje zapravo je proces koji se odvija kroz promjene u pristupu podučavanju i u obrazovnom sadržaju, ali i u samoj strukturi i strategijama obrazovnog sustava. Krajnji cilj inkluzivnog obrazovanja povećanje je sudjelovanja u učenju i smanjenje isključenosti unutar ili zbog obrazovanja (UNESCO, 2005).

Socijalna isključenost – Socijalna isključenost odnosi se na položaj ranjivih i marginaliziranih skupina društva. Prema Europskoj komisiji (Eurostat 2010), socijalna isključenost obuhvaća dimenzije kao što su: siromaštvo, nezaposlenost, smanjen pristup obrazovanju, informacijama te uslugama zdravstva i dječjeg zbrinjavanja, loši uvjeti života i nedovoljno društveno sudjelovanje. Pojave i uzroci socijalne isključenosti mogu se nalaziti na razini države, lokalne zajednice, kućanstva ili pojedinca.

Iako se termin “socijalna isključenost” često koristi u međunarodnom kontekstu, treba naglasiti da postoje znatne teškoće s njegovim definiranjem i sam pojam nije adekvatno teorijski utemeljen ni empirijski potvrđen (Šućur, 2006).

Socijalno uključivanje/socijalna uključenost – Socijalno uključivanje ili socijalna uključenost obično se definiraju kao afirmativne mjere za promjenu uvjeta koji su doveli do socijalne isključenosti, odnosno za ublažavanje i uklanjanje socijalne isključenosti (Bejaković, 2010).

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

Literatura

Bejaković, P. (2010). Savjeti i vodič za poboljšanje zapošljivosti, ostvarivanje prava i socijalnu uključenost. Zagreb: Institut za javne financije

European Commission (2010). *Communication from the Commission: Europe 2020 - A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Brussels: European Commission.

Europski centar za izobrazbu i istraživanje u ljudskim pravima i demokraciji (European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy - ETC) (2003). *Razumijevanje ljudskih prava: priručnik o obrazovanju za ljudska prava*. Graz: ETC.

Eurostat (2010). *Combating poverty and social exclusion: A statistical portrait of the European Union 2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Farnell, T. (2008). *Povećanje jednakog pristupa visokom obrazovanju: definicija terminologije i pregled međunarodnih trendova i preporuka - 2. dio*. preuzeto 20. prosinca 2010.: http://www.iro.hr/userdocs/File/pno2008/ppt/2_Farnell.pdf

Farnell, T., Kovač, V. (2010). Uklanjanje nepravednosti u visokom obrazovanju: prema politici "proširivanja sudjelovanja" u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku, Svezak 17, Br. 2*, str. 257-275.

Makkonen, T. (2007). *European handbook on equality data*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

- Matković, T. (2009). *Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati?* Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.
- OECD (2008). *Policy Brief: Ten Steps to Equity in Education*. Preuzeto 20. prosinca 2010. iz OECD Policy Briefs: www.oecd.org/dataoecd/21/45/39989494.pdf
- Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., i Bašić, S. (2001). *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju: interdisciplinarni rječnik*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- Šućur, Z. (2004), Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. *Revija za sociologiju*, Vol. 35 No.1-2. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo
- Tomaševski, K. (2006). *The State of the Right to Education Worldwide: Free or Fee - 2006 Global Report*. Copenhagen: Right to Education Project.
- UNDG (2010). *Thematic Paper on MDG 2: Achieve Universal Primary Education*. United Nations Development Group (UNDG).
- UNDP Hrvatska (2006). *Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.
- UNDP Hrvatska (2006). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.
- UNESCO (2010). *Education, Right to Education*. Preuzeto 20. prosinca 2010. iz: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/right-to-education/>

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

OPĆE
SMJERNICE

UNESCO (2005). *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*. Paris: UNESCO.

UNESCO (2009). *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris: UNESCO.

Ustav Republike Hrvatske (2001), Narodne novine 41/2001 (pročišćeni tekst)

Vlada RH (2005). *Strateški okvir za razvoj 2006.- 2013.* Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.

Thomas Farnell

JEDNAKE PRILIKE
U OBRAZOVANJU
U GLOBALNOJ
PERSPEKTIVI

